

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

612

URAIA

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2007

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B na C** zenye jumla ya maswali **kumi na sita (16)**
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B na C.**
3. Sehemu A ina alama **arobaini (40)** na sehemu B na C zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Simu za mkononi na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

1. Kijiji kimepanga kuanzisha mradi wa umwagiliaji. Eleza njia nne ambazo wananchi wanaweza kushirikiana na serikali.

Wananchi wanaweza kushirikiana na serikali kwa kushiriki mpango wa ushauri wa pamoja, ambapo wanakaa na viongozi wa serikali kujadili mahitaji, changamoto, na mbinu za mradi wa umwagiliaji. Hii inahakikisha mradi unalingana na hali halisi ya kijiji.

Wananchi wanaweza kushirikiana kwa kutoa vituo vya kijamii au ardhi kwa ajili ya mradi, mfano maeneo ya kuchimba visima au mabwawa, ili kuwezesha utekelezaji wa mradi haraka.

Wananchi wanaweza pia kushirikiana kwa kutoa michango ya kifedha au kazi za hiari kama vile kujenga mifereji ya maji au kushughulikia matengenezo ya awali, jambo linalosaidia kupunguza gharama za serikali.

Pia, wananchi wanaweza kushirikiana kwa kuhifadhi na kulinda mradi mara baada ya kuanzishwa, kuhakikisha usimamizi unakuwa endelevu na mradi haudhuriwa au kupotea.

2. Taja vipengele vinne vya Katiba vinavyosaidia kulinda haki za watoto na eleza kwa kifupi.

Kipengele cha uhuru na usalama kinahakikisha watoto hawawezi kuonewa au kunyanyaswa, kwa mfano hakutakiwi kutumwa kazini shingoni mwa hali hatarishi.

Kipengele cha elimu kinahakikisha kila mtoto ana haki ya kupata elimu bila kizuizi, hivyo kuendeleza maarifa na maendeleo yake.

Kipengele cha afya kinahakikisha watoto wanapata huduma za afya, chanjo, na lishe sahihi ili kuendeleza afya yao kwa ustawi.

Kipengele cha haki za kisheria kinatoa mwongozo wa kulinda watoto kutoka kwa dhuluma, ukiukwaji wa sheria au ushiriki wa mapenzi yasiyo ya lazima, na kuhakikisha wanaishi kwa heshima.

3. Kwa nini raia wanapaswa kushirikiana na polisi katika kudhibiti uhalifu? Toa hoja nne.

Kushirikiana kunasaidia polisi kupata taarifa sahihi kutoka kwa wananchi, jambo linalosaidia kubaini wahalifu kwa haraka.

Kushirikiana kunazalisha usalama wa jamii, kwani wananchi wanakuwa sehemu ya mpango wa ulinzi wa kijamii, hivyo kupunguza uhalifu.

Raia wanaposhirikiana, polisi wanaweza kuzuia uhalifu kabla haujatokea, kwa mfano kwa kutambua vitisho au tabia hatarishi mapema.

Aidha, kushirikiana kunasaidia kuimarisha uhusiano wa polisi na wananchi, hivyo kuongezeka kuaminiana na kupunguza kutoaminiana au migogoro.

4. Andika mambo manne yanayopaswa kuzingatiwa mwalimu anapofundisha maadili mema.

Mwalimu anapaswa kuwa mfano wa tabia njema, kwa sababu wanafunzi hufuata mfano wa mwalimu katika maisha yao ya kila siku.

Mwalimu anapaswa kuelezea maana ya maadili mema kwa lugha rahisi, kuhakikisha wanafunzi wanaweza kuelewa na kuyatumia maishani mwao.

Mwalimu anapaswa kutumia mbinu mbalimbali za kufundisha, kama michezo ya kuigiza au simulizi, ili kuhamasisha wanafunzi kushiriki kikamilifu.

Mwalimu anapaswa kuheshimu tofauti za wanafunzi, kama imani, utamaduni na ujuzi, ili kutoa maadili mema bila ubaguzi au kupendelea mmoja juu ya mwingine.

5. Eleza faida nne za mashirika ya vijana kushirikishwa katika shughuli za maendeleo ya kijamii.

Kwanza, kushirikishwa kunawawezesha vijana kujifunza uongozi na ushirikiano, jambo linaloongeza ujuzi wa maisha.

Pili, wanapata fursa ya kuchangia katika maendeleo ya jamii, kwa kushiriki katika miradi ya kijamii, hivyo jamii inafaidika.

Tatu, wanakuwa na maadili mema ya kujitolea, ikiwemo kusaidia wazee, watoto au mazingira, jambo linaloongeza heshima kwa jamii.

Nne, wanakuwa na fursa ya kupata mtandao wa kijamii na kitaaluma, kwa kushirikiana na taasisi mbalimbali, jambo linalowasaidia katika maisha yao ya baadaye.

6. Fafanua dhana ya uraia wa kidijitali na toa mifano miwili ya ushiriki.

Uraia wa kidijitali ni uhusiano wa mtu na jamii kupitia teknolojia ya kidijitali ambapo raia hutumia mtandao na teknolojia kuonyesha haki, wajibu na ushirikiano.

Mfano wa ushiriki ni kutuma taarifa au maoni kupitia mitandao ya kijamii ili kushiriki katika masuala ya jamii.

Mfano mwingine ni kushiriki katika kura za kidijitali au tafiti za jamii kupitia mtandao, ili kuchangia maamuzi yanayogusa wananchi.

7. Taja hoja nne zinazoonyesha mchango wa wanawake katika siasa za vijiji.

Wanawake wanachangia kwa kushiriki vikao vya uongozi, kuhakikisha hoja zao zinasikika katika maamuzi ya kijiji.

Wanawake huchangia katika kuendeleza sera za kijamii, mfano masuala ya elimu ya watoto na afya ya familia.

Wanawake wanatoa ufafanuzi wa mahitaji ya familia na jamii, ambayo wanaume mara nyingine hawazingatii.

Wanawake pia huchangia katika kuhamasisha amani na ushirikiano kwenye siasa za vijiji, kupunguza migogoro na migongano.

8. Taja sifa nne za raia anayeheshimu taratibu na utamaduni wa wengine.

Raia huyu anasikiliza sheria na kanuni za jamii bila kutaka kuzivunja.

Anaheshimu imani na imani za wengine, ikiwemo dini na tamaduni mbalimbali.

Anapendekeza na kushiriki matendo ya kijamii bila kubagua watu kulingana na asili, rangi au hali ya kifedha.

Anajitahidi kushirikiana na wengine kwa heshima, kuhakikisha ushirikiano na mshikamano katika jamii.

9. Toa hoja nne zinazothibitisha hatari za ubaguzi wa rangi katika jamii.

Ubaguzi wa rangi unaweza kusababisha mgawanyiko wa kijamii, na kuondoa mshikamano wa pamoja.

Unaweza kuongeza chuki na migogoro kati ya makundi tofauti ya watu.

Unaweza kupunguza fursa za ajira, elimu au huduma kwa baadhi ya watu, hivyo kushusha maendeleo ya jamii.

Unaweza kusababisha unyanyasaji wa kimfumo na ukiukwaji wa haki za binadamu kwa baadhi ya jamii.

10. Wanafunzi wanaweza kujifunza maadili mema kupitia michezo ya kuigiza. Taja faida nne.

Michezo ya kuigiza inawasaidia wanafunzi kuelewa maadili mema kwa vitendo, badala ya kusoma tu nadharia.

Inachangia kuendeleza ubunifu na ufahamu, kwani wanafunzi huamua jinsi ya kuigiza hali halisi.

Inasaidia kuimarisha mshikamano na ushirikiano miongoni mwa wanafunzi wanapocheza pamoja.

Inasaidia pia kuboresha mawasiliano na heshima kwa kuelewa hisia na nafasi za wengine wanapocheza mizani mbalimbali.

SEHEMU B (Alama 30)

11. Chunguza shughuli tano zinazofanywa na mashirika ya kiraia ili kupunguza ufisadi.

Mashirika ya kiraia huchunguza na kutoa ripoti za uwajibikaji wa serikali, kuhakikisha fedha zinatumiwa kwa usahihi.

Hutoa elimu kwa wananchi kuhusu haki zao na namna ya kudai uwajibikaji kwa viongozi.

Husimamia taratibu za ununuzi wa serikali, kuhakikisha hakuna rushwa au ufisadi katika miradi ya umma.

Huchangia katika uchunguzi wa uwazi wa miradi, kuhakikisha watendaji wa umma wanafuata sheria.

Mashirika haya pia hushauri na kushirikiana na serikali katika kutengeneza sera zinazopunguza ufisadi.

12. Kwa hoja sita, eleza mchango wa vyombo vya habari katika kuhamasisha uwajibikaji wa wananchi.

Vyombo vya habari hutoa taarifa sahihi na za haraka kwa wananchi kuhusu shughuli za serikali.

Vinachunguza na kuchunguza vitendo vya ufisadi au ukiukwaji wa sheria kwa kuandika habari au ripoti.

Vinahamasisha wananchi kushiriki katika maamuzi ya kijamii, kwa kutoa maoni na kushiriki kwenye mijadala.

Vinatoa funzo kwa wananchi kuhusu haki zao na wajibu wao, kuongeza uelewa wa kijamii.

Vinasaidia kudhibiti nguvu za viongozi kwa kuhakikisha uwazi na uwajibikaji.

Vinachangia katika kuimarisha demokrasia, kwa kutoa jukwaa la kuzungumzia masuala muhimu ya taifa.

13. Taja njia tano za raia kushiriki katika miradi ya maendeleo ya kijamii.

Raia wanaweza kushiriki katika mikutano ya vijiji, kutoa mawazo na mapendekezo.

Wanaweza kutoa michango ya fedha au vifaa kwa ajili ya mradi wa kijamii.

Wanaweza kushiriki kazi za kujitolea, kama kukarabati shule au barabara.

Wanaweza kushiriki katika mashirika ya kijamii ili kusimamia mradi au kuhakikisha uwazi.

Wanaweza kushiriki katika kupanga miradi na ufuatiliaji, kuhakikisha malengo ya maendeleo yanatimika.

SEHEMU C (Alama 30)

14. Fafanua mambo matano yanayopaswa kuzingatiwa wakati wa kufundisha stadi za maadili.

Mwalimu anapaswa kuwa mfano wa tabia njema kwa wanafunzi.

Anapaswa kuelezea maadili mema kwa lugha rahisi ili kila mwanafunzi aelewe.

Anapaswa kutumia mbinu zinazowavutia kama michezo ya kuigiza au simulizi.

Anapaswa kushirikisha wanafunzi katika maswali na majadiliano.

Anapaswa kuheshimu tofauti za wanafunzi, ikiwemo dini, tamaduni na ujuzi.

15. Chambua mbinu sita za kisasa zinazosaidia mwalimu kuongeza ushiriki wa wanafunzi darasani.

Kutumia michezo ya kuigiza ili wanafunzi waweze kuonyesha tabia mema kwa vitendo.

Kutumia mitandao ya dijitali kama video au slideshow kufundisha somo.

Kutumia majadiliano na mijadala miongoni mwa wanafunzi ili kufikiana juu ya masuala fulani.

Kutumia vifaa vya kuona na kusikia ili wanafunzi wapate uelewa wa kina.

Kushiriki miradi ya kikundi ambapo wanafunzi hufanya kazi pamoja.

Kutumia mitihani midogo na majibu ya haraka ili kuhamasisha ushiriki wa kila mwanafunzi.

16. Eleza hoja sita zinazothibitisha umuhimu wa kufanya tathmini ya mafunzo kabla ya kuanza somo rasmi.

Tathmini husaidia kubaini kiwango cha uelewa wa wanafunzi kabla ya kuanza somo.

Husaidia mwalimu kuchagua mbinu bora za kufundisha kulingana na kiwango cha wanafunzi.

Husaidia kurekebisha changamoto kama kutokuelewa misingi fulani.

Husaidia mwalimu kupanga muda vizuri kulingana na mahitaji ya somo.

Husaidia katika kuandaa vifaa na rasilimali zinazohitajika kwa somo.

Husaidia katika kuunda malengo ya somo yanayofaa na yanayoweza kufanikishwa na wanafunzi.